

Az idősgondozás megítélése a többgenerációs roma családokban

„Úgy gondolom, hogy egy gyerek mindig tartozik a szülőnek.”

Betekintő

Vizsgálatunk olyan többgenerációs családok középső, úgynevezett „szendvicsgenerációs” tagjainak körében zajlott, akik jelenleg idős szüleik gondozásában érintettek, de néhány évtizeden belül idősként maguk is gondozásra szorulóvá válhatnak. A kutatásba bevont többgenerációs családok életében az idősök szerepe nagyon fontos, hiszen fizikai állapotuk függvényében aktív részesei akár a háztartás körüli munkák, akár a gyermekek (unokák) ellátásának. Ezen felül nyugdíjukkal, egyéb bevételeikkel is hozzájárulnak a többségében igen alacsony családi jövedelemhez. A megkérdezettek idősgondozással kapcsolatos gondolkodása kettős. Míg magukkal szemben kötelező érvényűnek érzik az idős családtag ellátását, és velük kapcsolatban a szükségszerű egészségügyi ellátáson túl más feladatot nem bíznanak szolgáltatóra, addig magukat inkább képzelnek el akár egy idősök otthonában, minthogy a család számára terhet jelentsenek. Ezek mellett bíznak abban, hogy gyermekeik nem teherként tekintenek majd rájuk, és jövőbeli családjukkal együtt támogatják őket öregségükben.

Bevezetés

A magyarországi romák korfája eltér a nem roma lakosságtól, a fiatal korcsoportban a legmagasabb a létszám, az idősök száma viszont alacsony. A roma népességre a fiatal korösszetétel, magas termékenység és a viszonylag magas halandóság jellemző. Körükben a várható élettartam átlagosan tíz évvel rövidebb, mint a többségi népességé, így az idősebb korosztály aránya is lényegesen kisebb, mint a többségi társadalomban (Babusik, 2007). A hazai roma népesség létszáma, illetve népesség belüli aránya azonban az elmúlt évtizedekben folyamatosan és jelentősen emelkedett. A csoportra jellemző korfa átalakul, egyre inkább hasonlónak válik a teljes magyarországi népességéhez (Hablicsek – Hablicsekné, 2019). Előreszámítások szerint a roma népesség korösszetételét a gyorsuló előregedés jellemzi, az idősök aránya egyre jobban nő (Hablicsekné, 2020). Az idős roma személyek ellátásával, gondozásával kapcsolatos kérdéskör vizsgálata szükségszerű lehet nem csupán a fen-

tebb említett tendenciák tükrében, hanem annak figyelembevétele alapján is, hogy hazánkban az idősök gondozását célzó intézmények, szolgáltatások nehezen elérhetőek és az alacsony jövedelemmel rendelkezők számára nehezen, vagy egyáltalán nem megfizethetőek. Eddig a roma idősökre irányuló, az egészségi állapotukkal kapcsolatos tudományos munkákkal találkoztunk (Ádány-Sándor 2019, Baráth 2008.), azonban a tudományos közösség nem koncentrált a téma mélyebb vizsgálatára napjainkig. Ugyan a többgenerációs roma családok idősgondozásra, az idősök ellátásával kapcsolatos gondolkodásmódjának feltérképezésére irányuló vizsgálatunk újszerű, jellegéből adódóan leginkább arra alkalmas, hogy felhívja a figyelmet a roma népességet érintő lehetséges demográfiai változásokra, illetve arra a jelenségre, amely hatással lehet az idősgondozás családon belüli vagy intézményes megoldási módjaira.

Szakirodalmi áttekintés

A roma népességben – elsősorban a magas gyermekszám és a fiatal korösszetétel hatására – az

ütemes növekedés jellemző, ennek megfelelően a születésszámok a népességhez viszonyítva szin-

tén magasak. Becslések szerint 1996–2000 között 68 ezer gyermek született, ami éves átlagban 13–14 ezer főnek, 3,2%-os aránynak felel meg. Magyarország összlakosságára vonatkozóan a születési arány ebben az időszakban 1% alatt volt. A halálozások száma alacsony, hiszen az idősebb (40 év feletti) népesség, amelyben az elhalálozások zöme bekövetkezik, a roma lakosságban ma még viszonylag kis létszámú (Hablicsek–Hablicsekné–Lángi, 2019). A fentebb idézett tanulmány szerzői szerint a roma népesség korösszetételének változása szembetűnő. 2016-ban még a fiatal korcsoportokban a legmagasabb a létszám, az idősök száma alacsony, azonban a korfa alakja fokozatosan megváltozik, 2061-re már kevesebb fiatal, sok középkorú, és a 2016-oshoz képest lényegesen több időskorú lesz. A cigányság korfája egyre inkább hasonló lesz a teljes magyarországi népesség korfájához. Kutatások szerint 2061-ig a roma népességen belül a születésszám tovább csökken, és a termékenységi arányszám 2 alá esik. Feltételezhetően a halálozás is tovább mérséklődik, a várható élettartam pedig emelkedik. Nagy valószínűséggel a roma népesség növekedése a következő évtizedekben termékenységük további csökkenésével lelassul, a halálozás mérséklődésével és a várható élettartam emelkedésével az idősök aránya pedig egyre jobban nő. A szerzők egy 2020-ban ugyanebben a témában végzett további kutatásukban arról számoltak be, hogy előreszámításaik szerint a hazai roma népesség demográfiai öregedése felgyorsul a következő évtizedekben. Csökkenni fog a fiatalok és a fiatal munkavállaló korúak aránya, és növekszik az idősebb munkavállaló korban lévők és az időskorúak súlyaránya a korösszetételben, ennek köszönhetően az időskori függőség emelkedik (Hablicsek–Hablicsekné–Lángi, 2020). Az idősök ellátása, ezen belül az alapszolgáltatások (étkeztetés, házi segítségnyújtás) biztosítása számukra ugyan minden települési önkormányzat számára kötelező, hazánkban az erre irányuló kapacitások az egyes települések között számottevő egyenlőt-

lenségeket mutatnak (Gyarmati, 2019).

A településnagyságnak meghatározó szerepe van a települési egyenlőtlenségek kialakulásában, de a települések korösszetétele is jelentősen befolyásolja a szociális ellátások iránti igényt. Minél idősebbek a településen élők, annál valószínűbb a szociálisan rászoruló magasabb száma is. A demográfiai öregedés Budapest mellett intenzíven érinti a kisebb falvak többségét is (Bácskay, 2017). Szélesebb perspektívából tekintve az öregedés problémájára elmondható, hogy a világ korösszetételéhez képest, ahol a lakosság 8%-a 65 év feletti, az Európai Unió öregedési mutatói kiugróan magasak: az ebbe a korosztályba tartozók aránya az unió egészében eléri vagy meghaladja a lakosság 19%-át (World Bank 2015). Az idős populáción belüli jelentős változás, hogy a „legidősebb idősök” (a 80 év felettiek) száma kétszer olyan gyorsan növekszik, mint a náluk fiatalabbaké (OECD 2015). Körükben egyszerre jelentkezik kockázatként a hirtelen egészségromlás, valamint az ezt követő tartós gondozási szükséglet, ami az ismert öt idősügyi kockázatot (fizikai és szellemi hanyatlás; családtagoktól, segítőtől való fizikai és szellemi függőségi viszony kialakulása; időskori depresszió; elesettség; betegség) eredményezi és kiegészül egy hatodikkal, a magányosság érzésének megjelenésével. A családszerkezet átalakulása a hagyományos informális gondozókapacitás nagymértékű csökkenését eredményezte, előrevetítve a családi pilléren alapuló gondoskodó feladatok ellátásának súlyosbodó problémáit (Rubovszky, 2017). Az időskorban megromló egészségi állapotuk miatt az idősök nagyobb támaszra szorúlnak, ezek ellenére azonban az is megfigyelhető, hogy sok esetben még ők maguk nyújtanak támaszt gyermekeiknek és unokáiknak. 2016-ban az 55–79 év közötti korosztály háromnegyedének volt unokája. A nagyszülők több mint kétharmada – a nők és a férfiak közel azonos arányban – részt vett az unokák ellátásában, felügyeletében (Monostori–Gresits, 2018).

A kutatás háttere, célja, módszere

Ahogy Rubovszky tanulmányában kifejti, Magyarországon sem reagált még az állam kielégítő mértékben a fentebb részben már vázolt család-szerkezeti változásokra. Ennek számos oka lehet, köztük az, hogy nem volt még önálló kutatás a

gondozó családtag szociológiai, demográfiai jellemzőinek feltárására. Felmérés hiányában csak feltételezéseink lehetnek arra vonatkozóan, hogy a hazai gondozók helyzete mennyiben hasonlít vagy tér el az Európai Unió többi tagállamában

élőkéhez képest. Ezen felül, az idősgondozást vizsgáló szakirodalom túlnyomórészt a gondozottakra koncentrál és jóval kisebb figyelem fordul a gondozást végzőkre. Demográfiai és családszerkezeti változások, ha mértékükben és időbeliségükben el is térnek a magyarországi nem roma népességtől, a romák között is tetten érhetőek. Becsült előrejelzések szerint a hazai roma népesség demográfiai növekedése mellett annak elöregedésére is számíthatunk, növekedni fog a cigányok időskorú függősége, megnő az időskori ellátásra szoruló roma lakosság aránya (Hablicsek és mtsi, 2019). Kutatásunk célja, hogy a korösszetétel és a családok, családtagok együttélési módozatainak változásaiból következő esetleges problémákat részben feltérképezze a szolgáltatói oldalról, valamint meg-

ismerje, hogy a szendvicsgeneráció tagjainak nézőpontjából az idősgondozás milyen kihívásokat hordoz, amelyek a későbbiekben akár a nagyobb roma közösségek szintjén is megjelenhetnek. Ennek érdekében ötven 65 év feletti roma személlyel vettünk fel kérdőívet, és félig strukturált interjút készítettünk 5 idősgondozó intézmény szakemberével, valamint 6 többgenerációs családban élő, szendvicsgenerációhoz tartozó személlyel. A kutatásba bevontakat hólabda módszerrel találtuk meg. Jelen tanulmány, a szendvicsgenerációs kutatásrész során készült interjúk alapján az idősgondozásban felmerülő esetleges problémák, összefüggések megértéséhez kíván segítséget nyújtani, és azokat dolgozza fel.

Kutatás eredményei

A szendvicsgeneráció¹ tagjai több szempontból is érintettek az idősgondozás témájában, hiszen jelenleg idős szüleik támogatásának feladatával kell szembenéznük, miközben többségében középkorúak (45-59 év közöttiek, WHO), akár néhány év múlva ők maguk is saját gyermekeik, hozzátartozók segítségére szorulhatnak. Annak érdekében, hogy az idősgondozással kapcsolatos tapasztalataikról, gyakorlatukról, az örökölt mintáikról képet kaphassunk és ezek esetleges családi-társadalmi helyzetből adódó hátterére is ráláthassunk, a bevontakat első körben gyerekkorukról, akkori életkörülményeikről és helyzetükről kérdeztük. Majd jelenlegi életük alakulásáról beszélgettünk velük, arról, hogy többgenerációs családként hogyan élnek, hogyan osztják meg a család körüli feladatokat, munkákat stb. Ezután kifejezetten a velük élő idős szülők, nagyszülők ellátásával kapcsolatban kérdeztük őket, szerettük volna tudni, igénylenek-e szüleik segítséget, ha igen, milyen típusút, és milyen mértékben. Megkérdeztük, hogy milyen elképzeléseik vannak az idősök ellátásáról, mi az, amit igénybe vennének. Majd arról igyekeztünk információt kapni, hogy saját idősorukkal kapcsolatban milyen elvárásaik, esetleges vágyaik vannak, és ebben milyen szerepe van gyermekeiknek. Az interjúkba bevont hat személyből, akik közül négy nő és két férfi volt, ötven már gyermekkoruk-

ban is többgenerációs családban éltek, bár felük nem egy lakrészben, de egy házban élt szüleivel, nagyszüleivel, és esetleg valamelyik szülő testvérével is. Emellett viszont ugyanazon a településen, illetve több esetben ugyanabban az utcában vagy telepen több családtagjuk is élt még, így a szélesebb család tagjaival is napi szinten találkoztak. A gyermekkori lakáshelyzetről nem minden esetben kaptunk információt, ahol ez megjelenik, az látszik, hogy cigánytelepen, és/vagy szegényes, csak árammal rendelkező, komfort nélküli házban éltek. Ötven gyermekként nagycsaládban éltek, hárman vagy négyen voltak testvérek, és csak egyetlen megkérdezettnek volt testvére. Az esetek felében interjúalanyaink önálló családalapításukig ebben a többgenerációs családban maradtak, de három esetben, mivel a szülőknek sikerült építkezés vagy házvásárlás útján önálló ingatlanhoz jutniuk, jellemzően kamaszkoruk környékére – elszakadva a többgenerációs modelltól –, már külön éltek szüleikkel és testvéreikkel, ekkor már jelentősen jobb környezetben. Az elköltözés ellen sok esetben az anyagi nehézségeken túl az idősekről való gondoskodni akarás hatott.

„... ahogy a mamámék ugye betegek lettek, öregedtek is, és így anya volt, aki úgy döntött, hogy mellettük marad.”

¹Szendvicsgenerációnak tekintettük azokat a szülőket, akik egyidejűleg gondoskodnak saját gyermekeikről és idősödő szüleikről is.

A megkérdezettek emlékei szerint gyermekkori szűkebb-tágabb családi kapcsolataik jók voltak, a családtagok sok időt töltöttek együtt, a feladatokat megosztották egymással. Érdekesség, hogy három generáció együttélése mellett is igyekeztek a nagyszülőktől való anyagi függetlenséget kialakítani, megtartani, ennek részeként egy eset kivételével egymástól külön konyhát tartottak fenn a gyermekeikkel élő szülők a nagyszülőktől.

A gyermekek (vagyis a jelenlegi interjúalanyaink) felügyeletébe, gondozásába a nagyszülők, más együtt élő személyek is besegítettek, bár a hat esetből csak kettőben dolgozott mindkét szülő, három családban csak az apának, egy családban pedig csak az anyának volt munkahelye. Azokban a családokban, ahol az anyák otthon maradtak, mind a gyermekek ellátása, mind az idősebbek ellátása főleg az ő feladatuk volt. Arra a kérdésünkre, hogy interjúalanyaink iskolai feladataikhoz kaptak-e segítséget otthonról, minden esetben nemleges volt a válasz. Egy családnál jelenik meg, hogy egy felajánlásnak köszönhetően a gyermekek ingyenes korrepetálást kaptak. A szülők alacsony iskolai végzettségük miatt ebben nem tudtak segíteni gyermekeiknek.

„Anyám, azt hiszem, az első osztályt elkezdte, de nem végezte el azt sem. Ugye viszont megtanult olvasni. Ő tudott olvasni.”

Interjúalanyaink többsége csupán általános iskolai végzettséggel rendelkezik, egy fő szerzett szakmát. Interjúalanyaink felnőttkoráról elmondható, hogy mindannyian éltek már párkapcsolatban, házasságban, a hatból egy fő elvált. Két fő eleve származási családjával maradt, és házastársa költözött hozzá és a vele együtt élő szülőkhöz, testvérekhez, ketten elköltöztek házasságkötésükkor, de visszaköltöztek, közülük egy fő (nő) válása miatt, anyagi okokból. Két fő pedig férjéhez és annak családjához költözött, tehát nem saját vérszerinti családjával él együtt. Minannyian rendelkeznek gyermekkel. Egy főnek 1 gyermeke van, négyüknek 2, és egy interjúalany pedig 5 gyermekkel rendelkezik.

A vizsgált többgenerációs családokban nem jellemző, hogy mindkét nagyszülő él még, négy esetben a nagymama/anyós képviseli az első generációt, egy esetben a nagyapa, egy családban jelen van mind a nagymama, mind a nagyapa. Az együttélés

okai között felmerülnek az anyagi okok is, de az elbeszélésekből leginkább a szülők féltése, a család iránt érzett mély kötődés jelenik meg. Ezen felül pedig természetesen előkerül a praktikum, vagyis annak fontossága, hogy a feladatok, költségek és egyéb terhek megoszlanak, és hogy a szülők/nagyszülők jelenlétükkel jelentős segítséget nyújtanak a fiatalabbak számára.

„... abszolút nem gondoltam arra, hogy én a családi házból elköltözzek. Mivel nagy volt a ház, 220 nm², egy padlásteres házról beszélünk, ahol a padlástérben mi laktunk családként. Igazából nem gondolkodtunk azon... tehát eszem ágába se volt, hogy elköltözzek a szüleimtől. Tehát nekünk ez ugye megszokott volt, ami jó, hogy mi így lakunk.”

„25 éves voltam, amikor megszületett a fiam, és akkoriban a párom csak 21 volt, és első gyereként kellett a segítség. És az édesanyámtól mindent megkapott, segítséget a gyerek felé. Igazából mindenben segítettek. És én így láttam jónak, hogy a szülőkkel lakunk. Mindent együtt csinálunk, igazából az egymáshoz való ragaszkodás miatt nem költöztem el... Azért is maradt fenn a mai napig ez az együttélés, mert tudunk egymással élni.”

„... jobb szeretem magam mellett tudni, meg figyelni, hogy hogy mennek, hogyan alakulnak a dolgai. Persze ő is segít nekünk nagyon sok mindenben.”

„... tudatos döntése volt a férjemnek, meg ő szerette volna, ha anyukája közelebb él hozzá, mivel a férje meghalt és nem akarta, hogy egyedül legyen.”

Két esetben interjúalanyaink szülei eleve abban bízva építettek nagy házat, hogy valamelyik gyermekük velük marad, és ott alapít családot. Ez a gondolkodás megjelenik interjúalanyainknál is, az eleve többgenerációs modellben felnövő, jelenleg is abban élő személyek, családok bíznak abban, hogy ez az együttélési forma folytatható. Ennek nyilvánvalóan nagy szerepe van a pozitívabb, biztonságosabb jövőkép kialakításában. A többgenerációs együttélés nagy érzelmi – és sokszor anyagi – biztonságot ad.

Azonban az idősgondozással, az idős hozzátartozó ellátásával kapcsolatos gondolkodás érdekes módon minden egyes megkérdezettnél kettéválik.

Gyermekkorukban látták, hogy saját szüleik hogyan gondoskodtak az idősebbekről, ezt követendő példának érzik a maguk számára. Gyermekeként mindannyian elkötelezettek a még élő szüleik felé, és teljesen egyértelműnek, megkérdőjelezhetetlen kötelességüknek érzik azok támogatását. Attól függetlenül, hogy egyikőjük szülője sincs még olyan állapotban, hogy teljes gondozásra szorulna, hozzátartozójukat szeretnék maguk mellett tudni, napi szinten látni annak állapotát és szükségleteit. Belátják, érzik, hogy az idős számára ez a legmegfelelőbb.

„.... felnevelt minket, én úgy gondolom, hogy egy gyerek mindig tartozik a szülőnek azzal, amikor már megfordul ez a helyzet, hogy igenis segítsen a gyerek a szülőnek. Tehát, kérdéssre a válasz, hogy igen, igényli azt, hogy mi együtt lakjunk.”

Arra a kérdésünkre, hogy esetleg igénybe vennének-e szüleik gondozásában külső segítséget, egy fő egyértelmű nemmel válaszolt, egy másik jelenleg is igénybe vesz edesapja számára szociális étkeztést és idősklub programokat. A hat megkérdezettből öten úgy gondolják, hogy konkrét otthoni egészségügyi ellátás esetén kérnének/kérnek segítséget, illetve abban az esetben, ha az ellátott számára kellemetlen lenne, hogy családja lássa el (pl. pelenkázás). Viszont ebben az esetben sem intézménybe vinnék idős családtagjukat, hanem házigondozást, ápolást igényelnének mellé.

„Lehet, hogy igénybe vennénk a családsegítő szolgálatnak a segítségét. De amibe tudjuk, amíg mi el tudjuk látni, segíteni, azt mi megteesszük.”

„.... ugye egyesek példáján élve, amikor a szülők idősebbé válnak és egyes családoknál feleslegessé válik a szülő, és azt csinálják, hogy beadják a szülőket otthonokba, ezt nem szeretném. Tehát nálunk ez nem így van. Tehát biztos vagyok benne, hogy nálunk ezt senki nem csinálná meg. Úgy is nevelődtünk, és én is úgy nevelem a gyerekeimet. Tehát mi másként élünk, mint egyes családok, hogy ez természetes dolog, hogy öregedett a szülő, és fogják, és szociális otthonba beadják, és talán még látogatni sem látogatják. Ne adj' Isten, lebetegedett. Mi nem így szeretnénk élni. Legalábbis én így képzelem.”

Saját időskori ellátásuk kapcsán viszont máshogyan vélekednek. Ugyan mindannyian bíznak abban, hogy ha eljön az ideje, akkor segítséget kapnak majd gyermekeiktől, de nem zárkóznak el más megoldásoktól.

„Ők így nevelkedtek, tehát szerintem az lenne nekik furcsa, ha nem így lenne. Ő rájuk lehet számítani. Tehát ők fogják látni felnőttkorukban is, mert ők is így nevelkedtek fel. Tehát nem lesz idegen nekik.”

Egyikőjük sem szeretné terhelni a családot azzal, hogy őt el kelljen látni. Éppen ezért attól eltérően, hogy saját szüleiket nem helyeznék el időszotthonban, magukkal kapcsolatban hatból öten azt mondják, hogy igen, igénybe vennék az időszotthont annak érdekében, hogy gyermekeik élete könnyebb legyen.

„Én igazából nem akarok senkinek sem a nyakára meg a terhére lenni, de úgy gondolom, hogy úgy neveltem a gyerekeket, hogy ez nem lesz kérdés, hogy mikor eljön az ideje, ők ápoljanak vagy segítsenek. Tehát valószínű, hogy segíteni fognak, én most úgy látom.”

„Szerintem inkább bemennék egy ilyen szeretetotthonba. Nem szeretném a családomat ezzel terhelni. Nem tudom... nem szeretnék melléjük menni, tehernek... meg kerülgetnének, ezt nem szeretném, hogy ők ezért felelősséget érezzenek.”

„.... a saját gyerekedet te is neveled, meg időt szánsz rá, de nem, nem, én nem várnám el tőle egyébként. Egyáltalán nem várnám el tőle, hogy engem gondozzon. Adjon be egy idősek otthonába, aztán kész. El leszek én ott, hogyha valamilyen ellátásra is szorulnék.”

Az időskorral kapcsolatos félelmek nem jelennek meg az interjúkban, a megkérdezettek teljes érzelmi biztonságban érzik magukat, úgy érzik, hogy bátran támaszkodhatnak majd gyermekeikre, ahogyan saját szüleik támaszkodnak most rájuk, illetve a fiatalabb generációra.

Reális félelmük viszont a nyugdíjas éveikben várható anyagi biztonságra vonatkozik. Ugyan jelenlegi munkavállalásukkal kapcsolatban nem kaptunk teljes képet az interjúk alapján, az nagyjából körvonalazódik, hogy többnyire egy család-

tag dolgozik aktívan, de nem feltétlenül a nyílt munkaerőpiacon. A család kasszájában fontos szerepe van az idős személy jövedelmének és az egyéb kisebb bevételeknek is. Ezek mellett jogos féltelme a szendvicsgenerációnak, hogy idős koruk-

ban megfelelő jövedelem nélkül maradnak.

„Nincs meg a ledolgozott időm, ami kéne, hogy normális nyugdíjat kapjak. Már sajnós nem is lesz meg szerintem. És hát ezért kicsit aggódok, megmondom őszintén.”

Összefoglalás

Pilotkutatásunkkal egy olyan terület vizsgálatát céloztuk, amelyre eddig még nem volt lehetőségünk. Az ezen keresztül nyert eredmények olyan problémaköröket villantanak fel, amelyek mélyebb megismeréséhez további vizsgálatokra lehet szükség. Jelen kutatás azonban elsősorban az általunk bevont hat személy idősgondozással kapcsolatos mintáit, az adott családra vonatkozó jellemzőket mutatja be. A felkeresett többgenerációs roma családokban az idős személyek ellátását egyértelműen a család feladatának tekintik. Erre nem teherként, hanem teljesen természetes folyamatként gondolnak. A megkérdezettek szinte mindannyian gyermekkorukban is többgenerációs családban éltek, és többségük azóta is abban él. Ezt a modellt találják a legoptimálisabbnak, abban mind anyagilag, mind pedig érzelmileg biztonságot élnek meg. A többgenerációs családban élők számára fontos, hogy biztonságban tudják idős hozzátartozójukat, hogy napi szinten támogatást nyújtsanak fizikai szükségleteik kielégítésében és ellátásukban. A feladatok, tevékenységek többségét megosztják egymás között.

A szendvicsgeneráció idősgondozással, az idős hozzátartozó ellátásával kapcsolatos gondolkodása kettéválk. Gyermekkorukban saját szüleiktől látták, hogy azok hogyan gondoskodtak az idősebbekről, ezt követendő példának tartják. Gyerekként mindannyian elkötelezettek a még élő szüleik felé, és teljesen egyértelműnek, megkérdőjelezhetetlen kötelességüknek érzik azok támogatását. Ezzel egyidejűleg azonban saját gyermekeiket nem szeretnék terhelni azzal, hogy róluk, mint idős szülőkről/nagyszülőkről gondoskodjanak. A szendvicsgeneráció tagjai ugyan bíznak abban, hogy gyermekeik számára nem jelentenek majd terhet, és nem kell idősothtonba költözniük, de hogy „ne okozzanak gondot”, inkább választanak azt, annak érdekében, hogy gyermekeiknek könnyebbek legyenek a mindennapjaik. Fontos kiemelni, hogy a vizsgált családban, azok szociális és anyagi helyzetétől függetlenül, az idősekről való gondoskodás alapértékként jelenik meg. Az idős hozzátartozók támogatásukon keresztül értékségének elismerése a többgenerációs roma családok működésének kulcseleme.

Felhasznált irodalom

- Ádány, R., Sándor, J. (2019). Az északkelet-magyarországi telepszerű körülmények között élő cigány lakosság egészség-magatartása és egészségi állapota. *Magyar Tudomány*, 180(11), 1596-1611.
- Bácskay, A. (2017). Területi különbségek az idősgondozásban. In: *Ezüstkor: korosodás és társadalom*. KSH, 28-34.
- Baráth, Á. (2008). Kisebbségi idősök szociális helyzete, egészségi állapota és szubjektív jóléte Magyarországon, Horvátországban és Bosznia-Hercegovinában: összehasonlító tanulmány. *Addiktológia*, 7(3-4), 251-272.
- Gyarmati Andrea (2019). *Idősödés, idősellátás Magyarországon*.
- Hablicsek László - Hablicsekné Richter Mária - Lángi Tamás (2019). A magyarországi romák népességszámának prognózisa regionális szinten 2061-ig. *Competitio 2019. XVIII. évfolyam*, 1-2. szám.
- Hablicsek - Hablicsekné Richter Mária - Lángi Tamás (2020). A roma népesség számának prognózisa, a romák által felülreprezentált megyékben 2061-ig. *Kapocs*, 2020/1
- Monostori, J., Gresits, G. (2018). Idősödés. In: *Demográfiai portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. KSH Népeségstudományi Kutatóintézet.
- Rubovszky Csilla (2017). *Idősgondozás a családban – A gondozó családtagok helyzete a mai Magyarországon*. Esély 2017/4